

הערכה דיגיטלית מתווה מדיניות וכלים

תקציר והמלצות

בעקבות התפרצות מגפת הקורונה ומגבלות הריחוק החברתי עלה הצורך להגדיר עבור מערכת החינוך מתווה הערכות לתחום ההערכה הדיגיטלית שיכלול המלצות ליישום מדיניות, כלים ותבניות מימוש של תהליכי הערכה דיגיטלית בכל מקום. מהלך זה נועד לענות על הצרכים המיידיים הנוגעים לתפקוד רצוף של מערכת החינוך, יצירת שגרה יציבה, ושמירה על תהליכי הערכה המהווים ציר מהותי בתהליכי הלמידה, המיון וההסמכה. המהלך נועד לספק מענה גם למטרות השגרה של מערכת החינוך ולקדם תהליכי הערכה דיגיטליים המותאמים לסביבת העבודה הטכנולוגית ולעידן החדשני בו אנו חיים.

השאלה המרכזית

על רקע משבר הקורונה והפתיחות הגוברת של מערכת החינוך לשינויים, כיצד ראוי לקדם תהליכי הערכה דיגיטליים כדי לאפשר למערכת החינוך לבצע הערכה בכל מקום לטובת קידום הלמידה ושמירה על הרצף החינוכי?

המתווה מתמקד במערכת החינוך העל-יסודית.

מסקנות מרכזיות

הערכה היא אבן יסוד של המהלך החינוכי. תהליך ההערכה [1] כולל מעקב שיטתי ותקף אחר הלמידה של התלמיד, זיהוי פערים בין הרצוי למצוי ברמת התלמיד, הכיתה, בית הספר והמערכת, הכוונת תהליך הלמידה וכן הקצאה מושכלת של משאבים לטובת קידום הלומד. ואולם, במהלך גיבוש המתווה נמצא כי תהליכי הערכה המתקיימים כיום במערכת החינוך אינם משרתים את הלמידה באופן מיטבי. מטרות חיצוניות לתהליך הלמידה, כמו מיון למסגרות עתידיות ועמידה ביעדים בין-לאומיים וארציים, מכתיבות במידה רבה את אופי הלמידה ומהוות אתגר להשגת המטרות החינוכיות.

ההמלצה המרכזית שעלתה במסגרת התהליך היא שיש למנף את ההזדמנויות הגלומות בתהליך הדיגיטליזציה של ההערכה [2] ולקדם מודל חינוכי שנותן דגש רב יותר על הערכה בשירות הלמידה ועל תהליכי הערכה מעצבים [3], מודל שמציב את התלמיד והמורה במרכז ונמצא בהלימה עם מצפן דמות הבוגר ומטרות משרד החינוך. כמו כן, יש לדאוג לביסוס סביבת עבודה טכנולוגית, מקוונת, שיתופית שמבטיחה נמישות והוגנות.

1. הערכה

(assessment)

פעולה של איסוף מידע ומתן משמעות למידע, אם על ידי הענקת פרשנות מסוימת ואם דרך קבלת החלטות על בסיס המידע.

2. הערכה דיגיטלית

(digital assessment)

מושג גמיש המצביע על מגוון רחב של אופני הערכה וכלים טכנולוגיים התומכים בתהליך ההערכה, מדיווח ומתן ציונים באופן מקוון ועד הביצוע של ההיבחנות והבדיקה באופן ממוחשב.

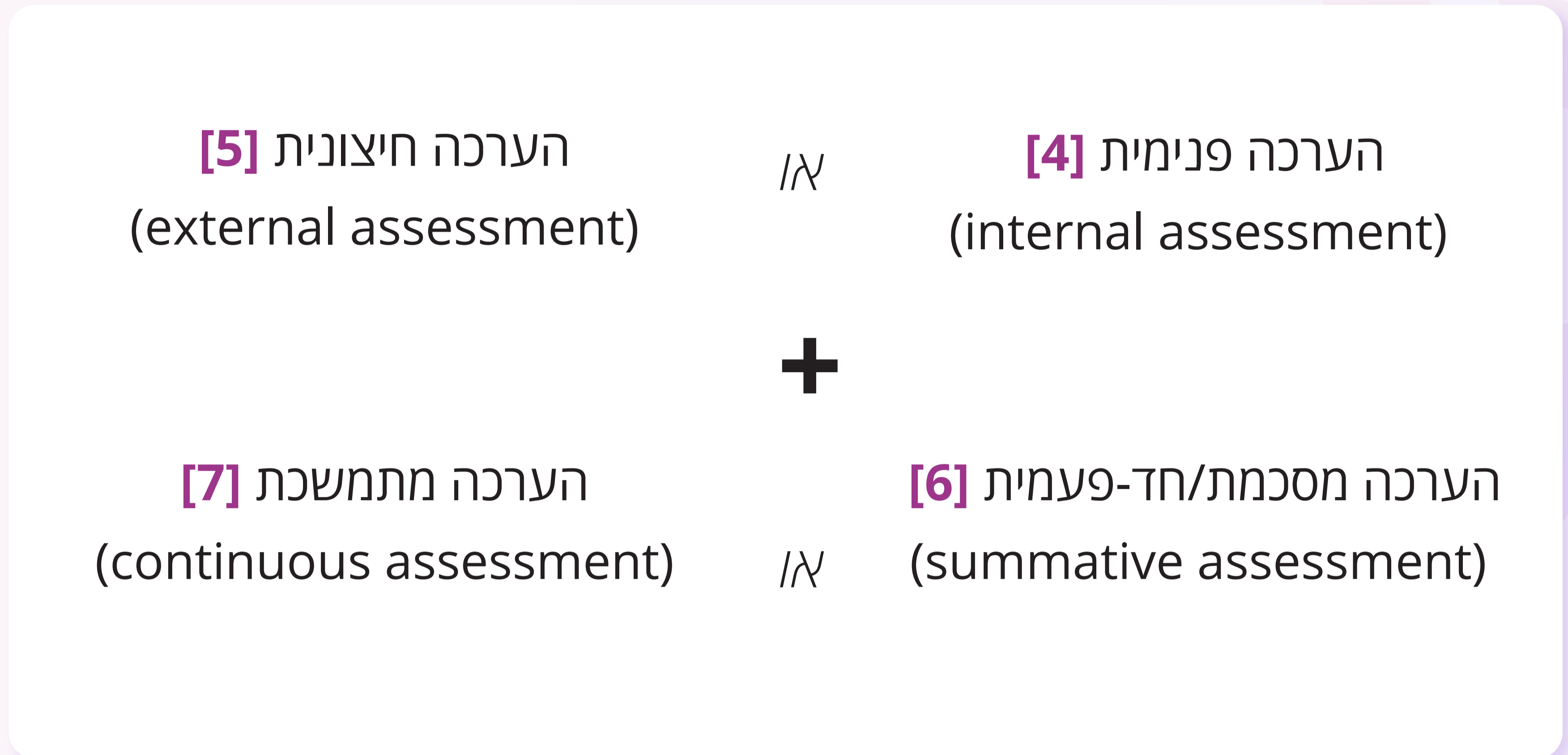
3. הערכה מעצבת

(formative assessment)

הערכה המתבצעת כתהליך מעגלי ותפקידה לספק לתלמיד ולמורה מידע על ביצועי התלמיד ועל יכולותיו כדי להפיק מכך תובנות שיכוונו את המשך הלמידה.

כדי לבצע דיגיטליזציה של ההערכה נוצר מודל 'פריזמה' שמפרק את עולם ההערכה החינוכי לארבע נקודות מבט ובוחן כל אירוע הערכה לפי הקטגוריות הבאות:

מודל פריזמה

4. הערכה פנימית

(internal assessment)

תהליכי הערכה שיוזם בית הספר ותוצריהם נשמרים בתוך בית הספר ולשימוש.

5. הערכה חיצונית

(external assessment)

תהליכי הערכה שיוזם גורם חיצוני לבית הספר ושתוצאותיהם משמשות בעיקר גורמים חיצוניים (נקבעת קודם כול לפי יוזם ההערכה, ולא לפי מחבר ההערכה או הגורם האחראי על ביצועה).

6. הערכה מסכמת

(summative assessment)

הערכה המתבצעת בסיום הלמידה במסגרת רכיב הערכה חד-פעמי שמכוון למדידת ההישגים של התלמיד.

7. הערכה מתמשכת

(continuous assessment)

הערכה המתבצעת בתהליכים ממושכים עם ריבוי נקודות הערכה אך לא כוללת בהכרח הזנה חוזרת בין תהליך הלמידה והערכה.

לבסוף, כדי לקדם את מסקנות המתווה, אנו ממליצים על הקמה של צוותי עבודה מקצועיים שיהיו אמונים על מימוש ההמלצות והפתרונות ויקדמו את מהלך הדיגיטליזציה של ההערכה בראייה לטווח קצר וטווח ארוך.

המלצות

במסגרת המהלך גובשו המלצות שונות לקידום תהליכי הערכה דיגיטליים כך שיענו על מטרות מערכת החינוך. ההמלצות שגובשו נוגעות לתחומים הבאים:

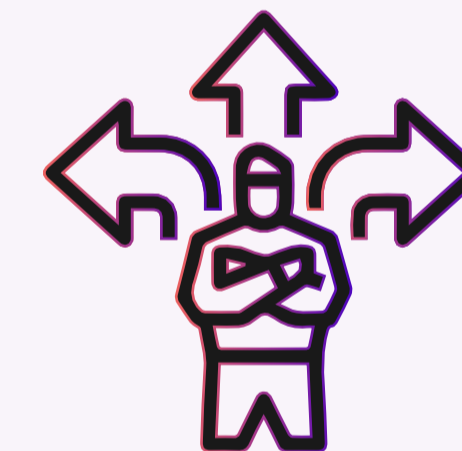
אתיקה והוגנות

מערכתי

פיתוח מקצועי והכשרה

נמישות ואוטונומיה

בגרויות

למידה

להלן 12 ההמלצות שגובשו:

1. הערכה בשירות הלמידה

למידה

יש למנף את מהלך הדיגיטליזציה של כלי ההערכה כדי לקדם מודל שנותן דגש רב יותר על הערכה בשירות הלמידה, מודל שמציב את התלמיד והמורה במרכז ונמצא בהלימה עם מצפן דמות הבוגר ומטרות משרד החינוך.

* מהלך זה צריך להשתלב בפרויקט 'למידה משולבת דיגיטל'.

2. הערכה מעצבת

יש להרחיב את חלקה היחסי של ההערכה המעצבת עם שילובם של כלי הערכה דיגיטליים: לבסס תהליכי הערכה ממושכים שמתבצעים בריבוי נקודות הערכה, מזינים ומכוונים את תהליך הלמידה, ומהווים ציר משמעותי עבור המורים והתלמידים. בתוך כך תהליך הלמידה יתמקד ברכישת ידע, פיתוח מיומנויות והקניית ערכים ולא במטרה של הצלחה במבחן.

להלן 12 ההמלצות שגובשו:

3. רציפות הערכה והלמידה

למידה

יש למנף את תהליך הדיגיטליזציה כדי לבנות תוכנית הערכה רציפה תוך קביעה של צומתי ההערכה שיש לקיים במתכונת דיגיטלית. לצד התמיכה בתהליך הלמידה, שיקוף רצף נתוני ההערכה ברמה המערכתית הוא גורם מכריע בגיבוש מדיניות חינוך מושכלת, לבחינת יעילותם של המענים השונים ולהגברת נייחות חברתית ושוויון הזדמנויות.

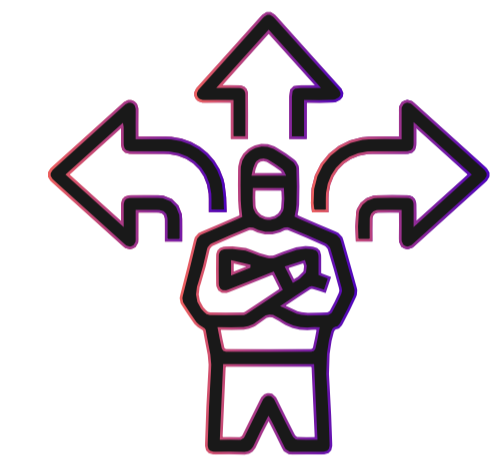
4. בגרויות במתכונת דיגיטלית

בגרויות

יש למנף את תהליך הדיגיטליזציה של כלי ההערכה כדי להוביל לשינוי מהותי במבנה הבגרויות ובו בזמן לפעול לייעול הבגרויות מבחינת תקציב וכוח אדם ולהפוך אותן לאירוע הערכה בשירות הלמידה, כל זאת מבלי לפגוע בטוהר הבחינות.

5. גמישות ואוטונומיה

גמישות
ואוטונומיה

יש למנף את תהליך הדיגיטליזציה לטובת הרחבת תהליכי ההערכה המוגדרים כפנימיים ומשרתיים את הלמידה ולמתן חופש מרבי לבתי הספר לצד הרחבת הסמכויות והכלים הנמצאים בידי שותפים כמו הרשויות המקומיות.

6. הכשרת מורים ותלמידים

פיתוח
מקצועי
והכשרה

יש לדאוג להכשרת מורים ולפיתוח אוריינות דיגיטלית בלמידה ובהערכה ולהקנות להם מגוון כלי להערכת השונות של התלמידים לצד הקניית ידע, מיומנויות וערכים, כל זאת מתוך הבנה כי אוריינות דיגיטלית היא מיומנות יסוד. יש לדאוג להיכרות של התלמידים ושל הצוות עם מושגים מהעולם הדיגיטלי ולהכשיר אותם לשימוש בפלטפורמות ההערכה הדיגיטליות בצורה המיטבית ולפי תחומי הידע והצרכים הפדגוגיים הדרושים.

7. הסדרת נתוני הערכה

מערכתי

יש להשתמש ביכולות של כלי ההערכה הדיגיטליים כדי להרחיב את הידע שנאסף במערכות המקוונות השונות ברמת בתי הספר, המחוזות והמטה, תוך כדי שמירה על קישוריות גבוהה שתאפשר לצרכני הידע השונים לשלוף מידע מגוון בקלות ובמהירות ולקדם את הלומד ואת השגת המטרות החינוכיות.

*מהלך זה צריך להשתלב ב'פרויקט הסדרת מערך המידע' של משרד החינוך.

8. מדדי הערכה

עם ההכנסה וההפעלה של כלי הערכה דיגיטליים יש לקבוע מדדים יעילים שיאפשרו להפיק את המשמעויות הרלוונטיות מהמידע שנאסף באופן שילווה את תהליכי הלמידה והערכה. המדדים של מטה החינוך ובתי הספר צריכים להתבסס על יעדי מערכת החינוך הקבועים והמשתנים ולשקף את האסטרטגיה הרצויה בכל תקופת זמן. באופן זה ההערכה תהווה מנוע מערכתי לקידום מערכת החינוך כולה.

המשך | 12 ההמלצות שגובשו:

9. שותפים

מערכת

במהלך ההכנסה וההפעלה של כלי הערכה דיגיטליים יש לרתום שותפים שונים מהאקוסיסטם החינוכי כמו רשויות, הורים, תלמידים, מורים וארגוני מורים כדי שייטעו להתניע תהליכים, להבין את הצרכים המקומיים ולהטמיע את הכלים השונים.

10. פרטיות

אתיקה
 והוגנות

יש לבחון ולקדם דרכים להגנה על פרטיות התלמידים והמורים בהינתן מהלך מקיף של דיגיטליזציה הערכה והרחבת מאגרי הנתונים. ראשית, יש לדאוג שהפיקוח על בחינות דיגיטליות יהיה כרוך בפגיעה מינימלית בפרטיות התלמידים. שנית, יש לנסח קריטריונים המוסכמים על כלל הגורמים, תלמידים, הורים, מורים וגורמי מטה, בכל הנוגע לבעלות על המידע, שקיפות המידע ומידת הנגישות למידע שתינתן לכל גורם במערכת.

11. טוהר הבחינות

יש לבחון ולקדם פתרונות שונים שישמרו על טוהר הבחינות וימנעו העתקות, כל זאת תוך מתן מענה לאתגרים שמציבה ההיבחנות בסביבה דיגיטלית.

12. שוויון הזדמנויות

יש לפעול להגברת ההוגנות ולטיפוח שוויון הזדמנויות בין התלמידים במהלך שילוב כלי הערכה דיגיטליים. במהלך זה יש לקחת בחשבון גורמים שונים כמו תשתיות (פערי איכות אמצעי הקצה בבית ובבית הספר), ידע ומיומנויות (פערים באוריינות דיגיטלית), קשיים אובייקטיביים (לקויות שונות), רקע תרבותי (מידת המוכנות לקבל תהליכי דיגיטליזציה) ותפיסות אישיות - משתנים שעשויים להשפיע על מידת השוויוניות או אי־השוויוניות שתיווצר על רקע הכנסתם של כלי הערכה